

13.9.2026

Tieteellisten seurain valtuuskunnalle

Asia: Avoimen tieteen tutkimusjulkaisemisen avoimen saatavuuden linjauksen ammatillisten julkaisujen avoimen saatavuuden osalinjaus

Viite: Lausuntopyyntö 8.6.2026

1 Kommentoi tavoitetta 1 toimenpiteineen:

Ammatillisten julkaisujen avoimuuden osalinjauksessa ammatillinen julkaisu määritellään julkaisuksi, joka tuottaa uutta tietoa ammatillisen yhteisön käyttöön. Suomalaisen ammatillisen julkaisemisen kenttä on hajanainen ja kustantajien toiminta on yleensä pienimuotoista. Eri ammattiryhmille on omia vakiintuneita julkaisukanavia, joista monet eivät ole avoimia. Toisaalta ammatillisia julkaisuja tehdään paljon myös korkeakouluissa, joissa on jo sitouduttu avoimeen julkaisemiseen.

Osalinjauksen tavoitteen yksi mukaan avointen julkaisujen osuus ammatillisista julkaisuista kasvaa. Ensisijaisena tavoitteena on julkaisun täydellinen avoimuus. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi taustaorganisaatiot edistävät vuoropuhelua ja tietoisuutta avoimesta julkaisemisesta kustantajien ja julkaisijoiden kanssa. Taustaorganisaatiot tarjoavat ohjausta, neuvontaa ja mahdollisuuksien mukaan myös taloudellista tukea oman organisaationsa ammatilliseen julkaisemiseen.

Linjauksessa todetaan, että avoimuuden edistämistä tulee tehdä ammatillisten kustantajien lähtökohdista käsin. **OAJ huomauttaa, että laaja avoin ammatillinen julkaiseminen edellyttää avoimuuden kustannusten kattamista jollakin tavalla. Samalla tiedämme, että koko avoimen tiedejulkaisemisen rahoitus on edelleen ratkaisematta. Tällöin avoimuuden edistämiseen liittyvät toimenpiteet ja niistä aiheutuvat kustannukset kohdistuvat käytännössä julkaisijoille, vaikka sitä ei suoraan osalinjauksessa todetakaan. OAJ katsoo, että kansallisissa suosituksissa tulee ottaa kantaa kohtuullisen korvauksen maksamisesta materiaalien laatijalle.**

2 Kommentoi tavoitetta 2 toimenpiteineen:

Osalinjauksen tavoitteen kaksi mukaan tiedot suomalaisten ammatillisten julkaisukanavien avoimuudesta ovat julkisia. Toimenpiteinä mainitaan avoimen julkaisemisen ja rinnakkaistallentamisen käytäntöjen julkaiseminen kustantajien verkkosivuilla. Lisäksi ammatillisten julkaisukanavien linjaukset avoimuudesta selvitetään kustantajalta julkaisemisen yhteydessä. **Näitä avoimuuden edistämisen keinoja OAJ pitää realistisina ja hyvinä.**

13.9.2026

3 Kommentoi tavoitetta 3 toimenpiteineen:

Osajulkaisun tavoitteen kolme mukaan ammatilliset julkaisut ovat kustantajan toimesta pitkäaikaisesti avoimesti saatavilla ja niillä on pysyvät tunnisteet ja riittävä metadata. Tällöin julkaisu on riittävästi yksilöitävissä ja paikannettavissa. TSV ja Kansalliskirjasto ohjeistavat kustantajia ja selvittävät, mihin tieto tunnisteista ja metadatasta voidaan koota. **OAJ pitää tavoitetta tärkeänä, sillä pysyvä tunniste mahdollistaa tiedon hakemisen ja löytymisen, vaikka teknologinen ympäristö tiedon tarjoamiseksi muuttuisi. Tämä myös osaltaan parantaa tiedon avoimuutta.**

4 Kommentoi tavoitetta 4 toimenpiteineen:

Tavoitteen neljä mukaan avoin ammatillinen julkaisutoiminta on osa vastuullista tutkimuksen ja tutkijan arviointia. Tämä mahdollistetaan niin, että avoin ammatillinen julkaisutoiminta otetaan huomioon yhtenä perusteena vastuullisessa tutkimus- ja kehittämistyön ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnissa. Lisäksi avoin ammatillinen julkaisutoiminta otetaan huomioon yhtenä perusteena henkilöstön meritoitumisessa.

Osalinjauksessa viitataan meritoitumiseen varsin paljon. Avoimella julkaisemisella ansioitumisen huomioiminen on myönteistä, mutta **OAJ huomauttaa, että ammatillisessa julkaisemisessa meritoituminen on pitkälti symbolinen kannustin. Monelle ammatillisen julkaisun kirjoittajalle suurin pullonkaula ei ole arvostuksen puute vaan työhön käytettävän konkreettisen ajan puute. Siksi osalinjauksessa voisi olla tarpeen tunnistaa myös työajalliset ja organisatoriset resurssit avoimuuden edistämisen edellytyksinä.**

5 Kommentoi osalinjausta yleisesti:

Osalinjaus tunnistaa avoimuuden hyödyt ja asettaa ammatilliselle julkaisemiselle sinänsä kannatettavia tavoitteita, mutta tavoitteiden toteutumisen edellyttämät resurssit ja rahoitusmekanismit jäävät pitkälti avoimiksi. **OAJ tunnistaa tässä riskin, että avoimuuden edistämiseen liittyvä työ ja kustannukset kohdistuvat tällöin suhteettomasti kirjoittajiin, toimituskuntiin tai muihin vapaaehtoistoimijoihin.** Tämä haaste korostuneesti pienissä ammatillisissa julkaisukanavissa, kuten ammattilehdissä. Rahoitukselle on saatava kestävä ratkaisu ja pitkäjänteinen suunnitelma, eikä julkaisemista voida jättää vapaaehtoistyön varaan. **Tätä tulisi OAJ:n näkökulmasta käsitellä myös korkeakoulutuksen vision toimeenpanoa suunniteltaessa.**

Opetusalan ammattilaisille suunnattu Opettaja-lehti on esimerkki ammattijulkaisusta, joka tarjoaa tarkistettua tietoa journalistisessa muodossa ja jonka sisältöön on vapaa pääsy. Monilla ammattilehdillä ja verkkojulkaisuilla ei ole yliopistokustantajan tai suuren tiedelehden infrastruktuuria taustallaan, jolloin jokainen uusi avoimuusvaatimus siirtyy hyvin konkreettisesti toimitukselliseksi työksi. **Tästä syystä OAJ:n näkökulmasta osalinjauksen merkittävin avoimeksi jäävä kysymys lienee se, millä resursseilla,**

13.9.2026

kenen vastuulla ja millä tukirakenteilla tavoitteet on tarkoitus toteuttaa? OAJ:n mielestä avoimuuden edellyttämät resurssit ja vastuut kaipaavat täsmentämistä.

6 Kommentoi koko Tutkimusjulkaisemisen avoimen saatavuuden linjauksen johdantoa

Johdantoteksti on OAJ:n arvion mukaan kokonaisuutena selkeä ja avaa hyvin tieteen ja tutkimuksen avoimuuden edistämisen lähtökohtia. Vaikka sitoumuksissa puhutaan taloudellisesti kestävästä tiedejulkaisemisen rahoituksesta, jäävät konkreettiset resurssit ja rahoitusmallit kuitenkin varsin epäselviksi. Tämä havainto ei rajaudu vain johdantotekstiin vaan leikkaa läpi kommentoitavien linjausten sisällön.

Johdannon alussa linjataan osajulkaisun sitoumukset. Ensimmäisenä tekstissä korostetaan julkaisujen avoimuuden edistämistä taloudellisesti kestäväällä tavalla. **OAJ kyseenalaistaa, miksi kestävydestä puhutaan vain taloudellisen kestävyuden näkökulmasta ja esittää, että** ammatillisten julkaisujen avoimuuden edistämisessä tulisi huomioida muutkin kestävyuden ulottuvuudet, kuten sosiaalinen, kulttuurinen ja ekologinen kestävyys. Lisäksi huomautamme julkaisun sanastoon liittyen, että suomalaisen korkeakoulu- ja tutkimusyhteisön määritelmään kuuluvat myös korkeakouluyhteisön jäseniä edustavat henkilöstöjärjestöt, jotka myös osallistumme esimerkiksi näiden julkaisujen kommentointiin.

Johdannon kansainvälistä ja kansallista tieteen avoimuuden edistämiskehitystä kuvaava osuus taustoittaa linjauksia myös ansiokkaasti. Sen sijaan linjausten polveileva rakenne ja monivaiheinen päivitysaikataulu on omiaan aiheuttamaan käyttäjille ja sidosryhmille haasteita pysyä kokonaisuuden tasalla. **Tästä syystä esitämme harkittavaksi avoimen tieteen suosituskokonaisuuden visualisointia linjausten ja niiden kommentoinnin yhteydessä esimerkiksi käsitepuun tai vastaavan rakenteen avulla.**

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Martta October
juristi